

URTX

UN CAS CURIÓS DE CRIM PER HONRA A VERDÚ

Ramon Miró Baldrich i Pep Vila Medinyà

UN CAS CURIÓS DE CRIM PER HONRA A VERDÚ

Abstract

Presentamos y comentamos un documento de derecho elaborado por Vicent Hortolà, en el que explica el caso de Jaume Borrell, que, después de haber muerto alevosamente Joan Riber se refugió en la iglesia parroquial de Verdú y pidió inmunidad eclesiástica; el Baile entró en la iglesia y se lo llevó preso. A partir de ahí se inició el pleito entre derecho civil y derecho eclesiástico. Hortolà, considerando las declaraciones de los testigos, razona por qué Jaume Borrell no podía pedir inmunidad eclesiástica. Confirmamos, con la consulta del archivo parroquial de Verdú, la realidad de los hechos, y el futuro de la viuda, casada dos años más tarde en Lleida.

We present and comment on a legal document drawn up by Vicent Hortolà, which explains the case of Jaume Borrell, who, after murdering Joan Riber, took refuge in the parish church of Verdú and requested ecclesiastic immunity; The Mayor entered the church and arrested him. This led to litigation between civil law and ecclesiastic law. Hortolà, considering the declarations of the witnesses, argued that Jaume Borrell could not demand ecclesiastic immunity. By consulting the parish archive of Verdú, we confirm the sequence of events, and the fate of the widow, who remarried two years later in Lleida.

Paraules clau

Verdú, mort a traïció, Joan Riber, Jaume Borrell, pagès/cantirer, immunitat eclesiàstica, 1620, Vicent Hortolà, plet.

Descripció del fullet

L'imprès que editem es conserva a la biblioteca de l'Arxiu Diocesà de Girona, dintre d'un recull factici d'al·legacions en dret. El topogràfic és: [4] f. ; 31 cm. Peu d'impremta Barcelona; s. n., 1620. Top. 34/516 (fullet núm. 57). En molts arxius i biblioteques importants de Catalunya hi ha col·leccions de fullets d'aquests tipus que servien, en un moment donat, de consulta, de referència, d'estudi per a processos administratius, eclesiàstics, criminals similars. Els advocats i notaris de la cúria podien seguir el funcionament, la invocació d'un fonament de dret en un procés o en un procediment administratiu en defensa d'una petició o d'una pretensió jurídica. En aquest cas hi havia en joc un tema d'immunitat eclesiàstica que podia interessar a curials i procuradors de l'església gironina. La impremta afavoria aquesta mena de publicacions que servien com d'altaveu a la comunitat, a les parts en litigi. A l'Arxiu Històric Provincial de Girona, per exemple, n'hi ha una extensa col·lecció dels segles XVI-XVIII, que havia pertangut al jurista i historiador Josep Pella i Forgas.

En aquest fullet hi ha consignat el nom de l'advocat de la causa: Vicenç Hortolà. A la col·lecció de fullets Bonsoms de la Biblioteca de Catalunya es conserven dos fullets jurídics d'aquesta època on surt esmentat el nostre personatge:

Juris responsum pro Hieronymo Hernandes pharmacopola ciue Barcino, contra dominam Catherinam Hortola uxorem magnifici Vincentij Hortolà ...[Barcinone : ex typographia Laurentius Déu..., 1623], [16] p.

Juris responsum pro Hieronyma Hernandez vidva & Hieronymo Hernandez, contra ... Catherinam Hortola vxorem Vincentij Hortola I.V.D. [Barcinone: ex typographia Laurentius Déu..., 1624], [8] p.

També hem sabut trobar aquestes altres referències:

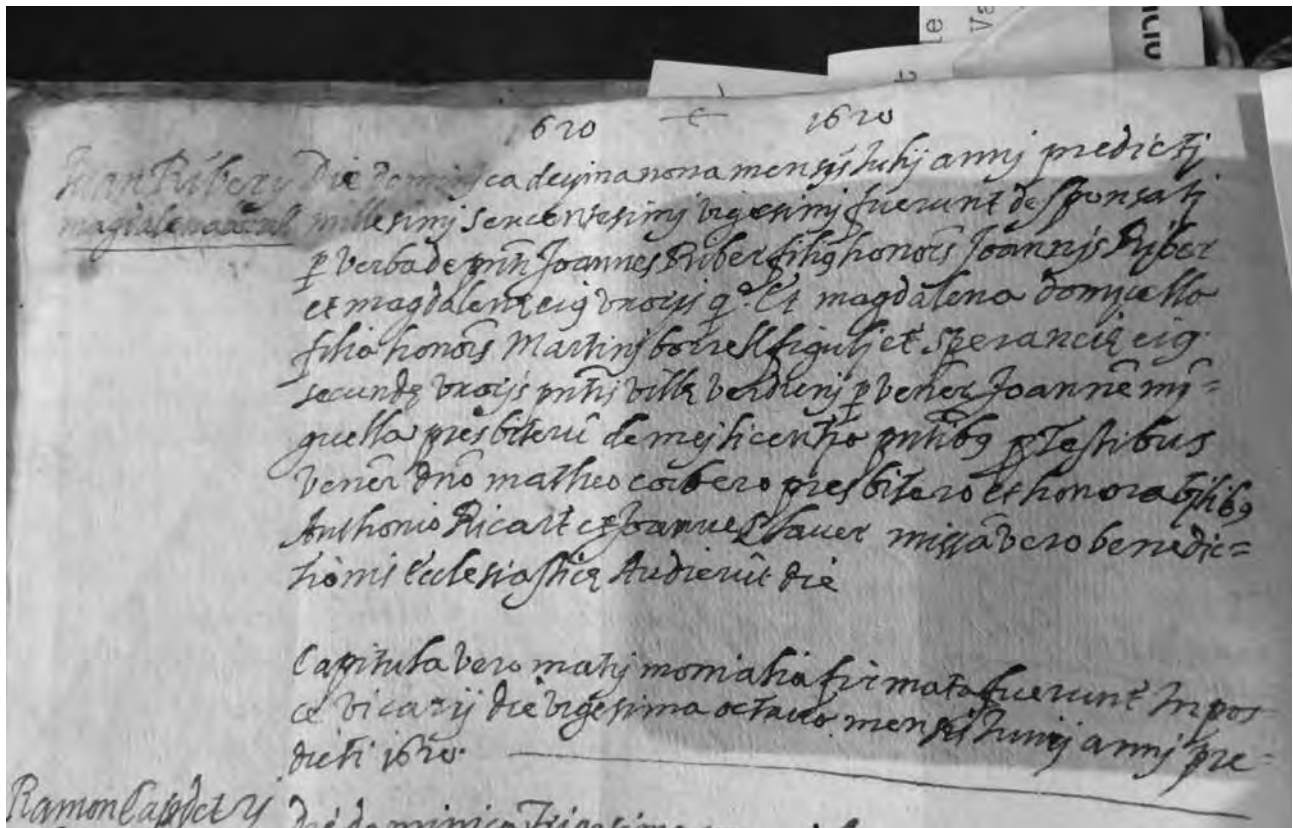
Responsum iuris pro magnifico Petro Ioanne Hortola V. I. D. et heredibus & successoribus Francisci Moli & Petri Aymerich V.I.D D. contra... ducem Cardona, Barcinone : ex typographia Stephani Liberos, [1622 o post [12] p.; 2º; text signat: Vincentius Hortola.

També hi ja un llibre que li és dedicat: *Historia de Don Felipe IIII. Rey de las Españas. Por Don Gonçalo de Cespedes, y Meneses.* Al ilustre señor Vicente Hortola,... en Barcelona: por Sebastian de Cormellas, 1634.

Contingut del document

Es tracta d'un plec imprès força curiós que resumeix un cas d'homicidi perpetrat per Jaume Borrell, cantirer, en la persona de Joan Riber,¹ àlies Gavarró, pagès, a Verdú, el vint-i-cinc de juliol de 1620.

¹ Tot i que a la primera menció del document l'anomenen Jaume Riber, després, durant tot el document consta que és Joan Riber, així que hem de prendre aquesta primera menció de la víctima (com a Jaume) com un error del text. La víctima fou, sens dubte, Joan Riber.

**Casori de
Joan Riber i
Magdalena Borrell
(19.07.1620).**

El plec va signat, com hem dit, per Vicent Hortolà i, una segona resposta, tota en llatí, per Hortolà i Puigferrer. I la raó del plec és la decisió presa al final de la consideració del cas i de les indagacions i declaracions posteriors, fetes per diferents testimonis i pel propi homicida, per declarar finalment que Jaume Borrell no tenia dret a al·legar immunitat eclesiàstica. Per tant, el fet que el batlle l'hagués entrat a cercar a l'església on s'havia refugiat i se l'hagués endut pres a les presons de la vila queda refermat també pel dret eclesiàstic, un cop conegut el cas en tots els seus aspectes.

Però anem a la menuda, perquè a través de les diferents declaracions hom va veient com succeïren els fets.

Era un dia d'estiu, el vint-i-cinc de juliol de 1620, quan, entre les quatre i les cinc de la tarda, passava tranquil i descuidat ("quiet i pacífic" diu el testimoni Jaume Gavarró) Joan Riber entrant al carrer "dit d'en Minguella", tot arribat a la paret. Veuen llavors que, darrere d'ell, va amb més pressa Jaume Borrell i quan el té a l'abast, des de darrere, amb una daga o estoc que duia a la mà dreta, alçà el braç i li clavà el punyal sobre la mamella esquerra, per sobre el músculo, sense haver-li dit paraula i, per tant, actuant totalment per sorpresa i a traïció. En venir-li pel darrere, Joan Riber no el va veure venir

i, per tant, no pogué defensar-se ni evitar la punyalada, la qual fou mortal.

És el testimoni Joan Molner qui explica més detalladament tots els fets i raona aquesta punyalada feta des de darrere "perquè dit Borrell era molt més gran que dit Riber". Els altres testimonis insisteixen que Borrell ho féu sense dir paraula, puix que en cas contrari l'haurien oïda.

Acte seguit, Jaume Borrell hauria anat corrent fins a l'església parroquial i s'hi hauria refugiat tot reclamant el dret d'immunitat eclesiàstica.

Honorat Busquet, cirurgià, determinà la mort de Joan Riber. Precisen que, degut a l'acte homicida per sorpresa, fou una mort sobtada, sense poder rebre els sagraments.

Assabentat dels fets el batlle de la vila, Francesc Esquer, es dirigí a l'església i s'endugué Jaume Borrell per tancar-lo a les presons de la vila, sense que l'aturés el clam d'immunitat eclesiàstica que feia el cantirer.

Assabentat el procurador fiscal de la cort eclesiàstica de la vila i deganat de Tàrrrega, posa querrela i demanda el batlle de Verdú perquè restitueixi el dit Borrell a l'església, i que ho faci dins l'espai de vint-i-quatre ho-

res, sota pena de dues-centes lliures i un subsidi d'excomunió.

El batlle de Verdú rep aquest manament penal i, acte seguit, despatxa cartes per “ferma de dret” al veguer de Lleida, cartes que són en forma de contenció —diu—, amb nominació d'àrbitre en la persona de mísster Montserrat Castelló, assessor del veguer, i les presenta al degà de Tarragona el trenta-u de juliol.

La cort eclesiàstica de Tàrrrega, per la seva part, respongué també en forma de contenció amb nominació d'àrbitre en la persona de misser Salvador d'Averó, de la vila de Tàrrrega, assignant lloc per decidir la contenció a Mollerussa, pertanyent al deganat de Tàrrrega.

S'establí, doncs, la contenció entre el deganat de Tàrrrega d'una part (l'eclesiàstica) i la vegueria de Lleida de la part altra (la civil o secular). I el punt a dilucidar era si Jaume Borrell, per raó del delictes perpetrats, devia o podia gaudir de la immunitat eclesiàstica o no.

Després de citar una colla de fragments de les declaracions de diversos testimonis, se'ns refan els fets de com es produí l'homícid: estant Jaume Borrell assegut als pedrissos de la casa de la vila veu passar Joan Riber, que entrava en el carrer d'en Minguel·la; llavors Jaume Borrell s'aixeca i va ràpidament darrere seu amb la daga nua a la mà; quan es troba just darrere de Joan Riber, alça la mà dreta per sobre del musclop de dit Riber i, sense dir paraula, li clava de revés una punyalada sobre la mamella esquerra, de la qual punyalada aquest mor tot seguit.

Explica també que en un primer moment, quan era interrogat, Jaume Borrell al·ludia tan sols a la protecció de l'església, d'on havia estat tret, dient “Iglesia me llama”. Però que en una segona vegada sí que havia fet declaració i digué que, en veure passar Joan Riber, hi anà darrere mogut per la còlera per “alguns interessos avíam tingut per algun temps”, i encara precisà més en el sentit que ningú l'havia induït a matar-lo i que “après de aver-lo injuriat lo dit Juan Riber en coses de honra mai pus li havia feta amistat, no mostrant-li bona cara, ni-s donaven bon jorn ni bona nit”.

Aquí ressalta l'analista les dues qualitats que serien suficients per fer perdre la immunitat eclesiàstica a Jaume Borrell: la primera és d'ànim deliberat i premeditat (de matar-lo) i la segona de prodoció.

Òbit de Joan Riber
(25.07.1620).

I acte seguit enumera les raons que provenen cada una d'aquestes qualitats. Quant a la primera, tres conjectures ho provenen:

1a. Quan volgué aclarir per què estava agreujat per raons d'honra, Jaume Borrell digué que feia ja alguns anys que Joan Riber besà Magdalena Bosquet, neboda de Borrell, tot ballant amb ella; hom pot presumir, doncs, que li tenia enemistat capital i per això féu delictes de venjança (amb ànim deliberat i premeditat).

2a. Que quan es posà a seguir Joan Riber ja duia la daga nua a la mà.

3a. Que per les seves declaracions es desprèn que s'havia mogut per interessos i que ja feia temps que volia venjar-se, que en va veure llavors l'ocasió i l'executà.

Quant a la prodoció, dóna dues raons:

1a. Que Jaume Borrell li donà la punyalada venint-li pel darrere.

2a. Que el colpejà per sorpresa, sense que l'altre tingués temps de protegir-se o desviar la punyalada.

Després trobem que el germà de Jaume Borrell, Bernat Borrell portà els seus ministrats a Tàrrega perquè fessin les seves declaracions, amb què poder exculpar en part l'homicida.

Per aquestes declaracions i les objeccions que va posant l'autor del present informe, Vicent Hortolà, ens anem assabentant de més coses.

Resulta que, el mateix dia i una bona estona abans, hi havia hagut una discussió entre Bernat Borrell d'una part i Joan Colomes i Martí Borrell de l'altra, en presència del batlle, sobre "certa empara era estada escansallada" i Bernat Borrell havia de donar certs diners a dit Colomes. Al final el batlle havia enviat Bernat Borrell arrestat al castell per tallar la rixa.²

Durant la rixa, Jaume Borrell l'hauria presenciada assegut als pedrissos, però sense intervenir-hi.

Alhora, també l'hauria presenciada més de lluny Joan Riber, als perxes de la vila, des de més de trenta passes; i, probablement en veure que pujava de to, hauria fet intenció d'anar-hi a intervenir, però els companys amb qui estava l'entretingueren i ho evitaren. Així ho declararen aquests en les seves declaracions, i foren Baltasar Riber, oncle seu, i Bernat Colom.

Passat ben bé un quart des del final d'aquesta rixa, hauria estat quan Joan Riber hauria anat tranquil·lament cap al carrer d'en Minguella i Jaume Borrell hi hauria anat al darrere amb la daga a la mà, ja desembeïnada, i l'hauria mort traïdorament, com ha estat descrit abans.

El germà, Bernat Borrell, amb els seus testimonis pretén vincular els dos fets. Diu que hi eren presents ell i el seu germà Jaume, a la rixa; que hi vingué a intervenir Joan Riber. Que Jaume Borrell va retreure al seu oncle Martí Borrell que no havia fet bé en el que havia fet, ni era home de bé, ni tampoc no ho eren els qui entraven en la seva

casa; i això últim ho havia dit pel fet que Martí Borrell havia casat la seva filla amb Joan Riber.³

I fou en aquesta ocasió que acabà per apunyalat Joan Riber i matar-lo. La defensa, doncs, que fa Bernat Borrell és en el sentit que de la rixa es passà a l'homicidi, i per tant, que aquest no fou premeditat, sinó per la còlera de la discussió.

Vicent Hortolà veu mala fe en el procedir de Bernat Borrell, que portà els seus ministrats a declarar a Tàrrega el tres de setembre, sis dies abans d'expirar el temps de la contenció, perquè —diu— quan el notari tornaria amb les "deposicions" dels testimonis, hauria passat ja el termini i el procurador fiscal no tindria ja temps per poder provar res en contra de dites deposicions (declaracions).

Contextualització a Verdú

Hem completat la consulta amb les sèries dels llibres de baptismes, matrimonis i òbits de l'Arxiu Parroquial de Verdú, amb sèries bastant completes i que ens permetien trobar dades d'aquests anys.⁴

La consulta del *Llibre d'òbits de Verdú, 1595-1636* ens confirma el fet (és a dir, que no es tracta d'un exercici d'estudi, sinó d'un fet real). Consta allí que el dissabte, dia vint-i-cinc de juliol de 1620, rebé l'extremaunció Joan Riber, àlies Gavarró, menor de dies. Diu que fou mort, segons diuen, per Jaume Borrell; i que fou enterrat el diumenge, vint-i-sis. El pare, Joan Riber, els declara que no havia fet testament.⁵

La consulta del *Llibre de matrimonis de Verdú, 1569-1670* permet refer alguns lligams familiars i també veure continuïtats.

Hi consta el casori de Joan Riber amb Magdalena Borrell el dinou de juliol de 1620, després que foren firmats els capítols el 28 de juny d'aquell mateix any. Joan Riber era fill de Joan Riber i de Magdalena (Colom ?), ja morta al temps del casori; Magdalena Borrell era filla de Martí Borrell, terrissaire, i Esperança (Minguell), segona muller, de la vila de Verdú.

² Baralla o brega.

³ Per tant, aquest Martí Borrell era el sogre de Joan Riber.

⁴ Agraïm a mossèn Ramon Roca, rector de la parròquia, que ens n'hagi facilitat les consultes.

⁵ Consten en el llibre totes les despeses eclesiàstiques de l'enterrament, així com el fet que a partir del vint-i-cinc de novembre li fou dita una novena pel vicari Balcells, escolans, etc., i, fins i tot, mossèn Jaume Fuster, mestre dels minyons i escolans.

Llicència de casori a Magdalena Borrell, vídua de Riber, per casar-se a Lleida amb l'espaser mestre Mateu Balle (03.10.1622).

Més endavant consta que la vídua, Magdalena Borrell, obté llicència de casori, el tres d'octubre de 1622, per a casar-se amb mestre Mateu Balle, espaser, fill de Jaume Balle, escultor, ja mort, i de Francisca, vivent, procedents de Sant Esteve, a l'arquebisbat de Lió, del regne de França, però ja de molts anys habitant en la ciutat de Lleida; firmaren ja els capítols a Lleida i allí s'hi casaran i hi viuran.

Hi ha un altre Joan Riber, també pagès, com el de la nostra història, casat el vuit de gener de 1607, amb Elisabet Joana Ars; vint anys després trobem que Elisabet Joana Ars, vídua, es casarà amb Celdoni Agustí, de Ciutadilla (al febrer de 1627).

Del Joan Riber pare del nostre protagonista, sí que sabem que un germà seu era Baltasar Riber, que apareix al document com a oncle del Joan Riber fill. Aquest Baltasar Riber podria ser el que consta com a casat amb Marguerida Llobera, el vint-i-sis de juliol de 1611. Si aquest fos el cas, sabem llavors que el pare de Baltasar i Joan (pare) era Antoni Riber, ferrer.

Per altra part, trobem també el casori de Bernat Borrell amb Joana Riber, el vint-i-set de desembre de 1607. El pare d'aquesta Joana era Bartomeu Riber, pagès; Joana, doncs, era germana de l'altre Joan Riber, el

casat amb Elisabet Joana Ars. No sabem, però, si aquest Bernat Borrell és el germà del Jaume Borrell encausat.

I, finalment, la consulta del *Llibre de baptismes de Verdú, 1570-1671* també permet algunes precisions:

Un tal Joan Benet Riber fou batejat a l'església parroquial de Verdú el quinze de gener de 1597; els pares eren Jaume Riber i Magdalena (?). L'any 1620, tant a la data del casament com a la de la mort hauria tingut vint-i-tres anys complerts. No sembla que sigui aquest el nostre Joan Riber. No coincideix el nom del pare, que tant a la dada del casori de Joan Riber fill com a la de l'òbit, consta que era també Joan Riber, i que el Joan Riber fill era encara menor de dies quan morí (menor de vint-i-un anys).

Magdalena Borrell fou batejada a l'església parroquial de Verdú el vint-i-vuit de setembre de 1603. Tenia setze anys quan es va casar amb Joan Riber i el mateix any, 1620, abans de complir els disset, ja enviudà. El segon casori, a Lleida, fou dos anys després, amb divuit anys complerts.

De tota manera, sí que trobem relacions, doncs, entre ells, de major o menor proximitat, que fan que el conflicte sigui, en bona part, un conflicte familiar.

SANCTISSIMA TRINITAS ET MARIA SINT MIHI LVX, ET VIA.

25. de Juliol del present any 1620. entre les quatre, y cinch ho-
res de la tarda en lo carrer dit den Minguella de la vila de
Verdu Jaume Borrell canterer de dita vila ab animo dellibe-
rat, y acordada, y proditoriament venint per part de tras, dona
vna punyalada sobre la maniella esquerra a Jaume Ribes,
alias Gauarro, pages de dita vila, de la qual mori encontinent
sens rebre ningun Sagrament. Com consta del cos del deli-
cte de la designacio del cadauer, que es fol. 94. y ab la relacio de honorat Busquet
chirurgia, que es fol. 185. y de que dit Borrell haja comes dit delicte ab la forma
sus dita, ab la enquesta rebuda en la cort del Batlle de dita vila de Verdu, que es
fol. 184. & sequentibus, en la qual se reberen deu testimonis tots de visu en vna
mateixa conformitat, y consta ab la mateixa confessio, y deposicio de dit Jaume
Borrell, que se llig en fol. 197.

Essense dit Jaume Borrell per raho del dit homicidi per ell perpetrat retirat, y
fugit a la Iglesia parrochial de dita vila de Verdu, fonch per lo Batlle de aqueixa
extret de dita Iglesia, y aportat en las carcens, com de dita extractio consta ab les
deposicions de Salvador Maseres Diaca, y Pere Puig sabater, que son fol. 3. y ab
les deposicions de Antoni Santandreu fol. 37. & 136. Francisco Ricart fol. 40. &
139. y Bernat Copons fol. 48. & 150. testimonis ministrats sobre lo article 2. dels
donats per part de Jaume Borrell deuant dels arbitres, y consta tambe ab lo acte
de dita extractio, que es fol 81. & fol. 222.

Per raho de dita extractio feta per dit Batlle de Verdu de la persona de dit Ja-
ume Borrell de la dita Iglesia parrochial, per part del procurador fiscal de la cort
Eclesiastica de la vila, y Deganat de Tarrega fonch donada querela, y dema-
nat esser manat al dit Batlle de Verdu restituis dit Borrell a dita Iglesia, y per dit
Dega Eclesiasticich fonch prouehit que dit Batlle fes dita restitucio dins 24. hores
en pena de 200. lliures, y en subsidi de excomunicacio, y en virtut de dita prouisto
foren despedits manaments, y presentats a dit Batlle de Verdu, com costa de fol. 1.
fins a fol. 6.

Al dit manament penal de la dita cort Eclesiastica emanat per part de Fran-
cesch Esquer, Batlle de dita vila de Verdu fonch fermat de dret en poder del Ve-
guer de Lleyda, y en virtut de dita ferma de dret foren despachades lletres en for-
ma de contencio ab nominacio de arbitre de la persona de Micer Montserrat Ca-
stello, Assessor de dit Veguer, les quals foren despachades a 29. de Juliol, y pre-
sentades

A

sentades

sentades a dit Dega de Tarragona a 31. de dit, com consta ab dites lletres, que son fol. 7. & fol. 101.

La cort Ecclesiastica de Tarrega respougue axi matex en forma de contencio ab nominacio de arbitre de la persona de Micer Salvador de Auero de dita vila de Tarrega assignant lloch pera decidir la contencio en la vila de Mollerussa, que es de dit Deganat de Tarrega, com consta ab dites lletres responsiues, dades en Tarrega, dit dia de 31. de Juliol, y presentades a 5. de Agost, entre les 5. y les 6. hores de la tarda, que son fol. 11. & fol. 106.

De manera que del sus dit consta que la contencio vertent entre dita cort Ecclesiastica del Dega de Tarrega, y cort secular del Veguer de Lleyda es sobre la immunitat allegada en persona de dit Jaume Borrell extrer de dita Iglesia de Verdú, y detengut en les carcens Reals, y axi lo que en dita causa se dubte es, si dit Jaume Borrell per raho del predit delicté per ell perpetrat deu, ni pot gaudir de la immunitat Ecclesiastica.

Per la verdadera decisio de aquest delicté se ha de supposar, que dels testimonis ministrats per part de la cort secular resultan prouades les qualitats següents.

Primo, que en lo temps, y quant dit Jaume Borrell dona la punyalada a dit Iuá Riber, de la qual mori encontinent, lo dit Iuan Riber anaua molt defenydat, fens adonar se de que dit Jaume Borrell li anas dedarrera, nil veu fins que li hague pegat lo colp, com consta de les deposicions de

Jaume Gauarro fol. 188. ibi, *Anant sen dit Riber quiet, y pacífich, &c.*

A Andreu Talauaro fol. 193. ibi, *Viu passar dauant de mi arrimat a la paret de la altra part auant molt apler Iuan Riber, &c.*

Iuan Molner fol. 198. ibi, *T entench yo que dit Riber no veu qui li pega, &c.*

Iuan Morell fol. 199. ibi, *De modo que fonch tant prompte que dit Riber fins hague pegat non hague sentiment, ni enten ell testimoni ves al dit Borrell, &c.*

Iuan Molner fol. 203. ibi, *Viu passar dauant de mi a Iuan Riber, lo qual sen anaua molt defenydat.*

Secundo, que quant dit Iuan Riber sen anaua per lo dit carrer den Minguella defenydat, dit Jaume Borrell li anaua derrera a la faga, com consta de les deposicions de

Jaume Gauarro fol. 188. ibi, *Viu passar per lo carrer Iuan Riber, y al alcançe tras dell anaua Jaume Borrell, &c.*

Andreu Talauero fol. 193. ibi, *T tras dit Riber viu que venia ab mes pressa Jaume Borrell, &c.*

Marti Miquelo fol. 200. ibi, *Viu passar a Iuan Riber entrant sen per lo carrer den Minguella, y poch apres viu li anaua a la faga Jaume Borrell, &c.*

Iuan Molner fol. 203. ibi, *T viu q a la faga li anaua Jaume Borrell, &c.*

Tertio, que encontinent que dit Jaume Borrell fou junt de dit Iuan Riber alçant lo bras per part de tras de sobre lo musclo de dit Iuan Riber li dona la punyalada sobre la mamella esquerra, com consta ab les deposicions de

Antoni Iuan Iosa fol. 187. ibi, *Viu que per lo costat de part de tras dona un gran colp dalt a baix pegant sobre la mamella esquerra Jaume Borrell a Iuan Riber, &c.*

Jaume gauarro fol. 188. ibi, *Viu que Jaume Borrell se acostà a dit Riber, y per derrera sobre lo musclo li pega un colp sobre lo pit, o mamella esquerra, &c.*

Thomas

- Thomas Oliueres fol. 190. ibi, *Viu com dit Borrell, &c pega de part darrera passant lo bras seu sobre lo musclo esquerra de dit Riber un colp sobre la mamella esquerra de dit Riber, &c.*
- Andreu Talauero fol. 193. ibi, *T a penas fonch dit Borrell al costat esquerra de dit Riber, que viu alçar lo bras al dit Borrell de reues, venintli sobre lo musclo, y viu pega al dit Riber un colp, &c.*
- Iuan Molner fol. 198. ibi, *T a penas fonch arribat a Iuan Riber, que viu li pega de reues sobre lo musclo un colp sobre la mamella esquerra, &c.*
- Iuan Morel fol. 199. ibi, *Viu que a la que fonch al dit Iuan Riber, alçalo bras com tinch dit, y per sobre lo musclo proditoriament, y sens dirli paraula alguna, pega a dit Iuan Riber ab una daga, o estoch, que aportaua a la ma dreta un colp sobre la mamella esquerra, &c. & ibi perque com tinch dit li pega venintli per part de tras per sobre lo musclo per lo que dit Borrell era molt major, y molt mes gran que no lo dit Riber, &c.*
- Marti Miquelo fol. 200. ibi, *Lo qual a la que fonch prop de dit Riber viu alçar lo bras, y com era molt major que dit Riber per sobre lo musclo, pega un colp a dit Riber sobre la mamella esquerra, &c.*
- Iuan Molner fol. 203. ibi, *T a la que fonch prop de dit Riber viu yo testimoni, que dit Borrell pega a dit Riber un colp, passant lo seu bras sobre lo musclo esquerra del dit Riber, perque dit Borrell era molt mes gran que dit Riber, &c.*
- Quarto, que en lo temps, y quant dit Jaume Borrell anaua a la saga de dit Iuan Riber, y li dona la punyalada, ya dit Borrell aportaua la daga desembaynada en la ma, consta ab les deposicions de
- Sebastia Valls fol. 191. ibi, *Lo qual viu aportaua en la ma un estoch, o daga nua, &c.*
- Iuan Morell fol. 199. ibi, *Pega a dit Iuan Riber ab una daga, o estoch, que aportaua a la ma dreta, &c.*
- Pau Capons fol. 201. *T ans de dir estes paraules, ya auia molt tenia la daga tirada en tant que yo testimoni li digui moltes vegades la tornas a embaynar, y no ho volgue fer, sino que passades totes dites rahons viu sen ana enues lo carrer dit den Minguella, &c. & postea en continent viu venir a dit Iuan Riber que xant se que era mort, &c.*
- Y consta lo matex ab la deposicio de dit Jaume Borrell fol. 197. ibi, *T a penas me agueren exides les paraules de la boca, tenint yo la daga tirada, &c.*
- Quinto, que dit Jaume Borrell dona la dita punyalada al dit Iuan Riber sens dirli paraula alguna, com consta ab les deposicions de
- Antoni Iuan Iosa fol. 187. ibi, *Sens dirli, ni parlarli paraula que si lay bagues dita yo ho aguera sentit, perque estaua a dues passes de dit Riber; quant dit Borrell li pega, &c.*
- Jaume Gauarro fol. 183. ibi, *Sens dirli paraula alguna anant sen dit Riber quiet, y pacifich, que si dit Borrell li agues dit algunes paraules, yo ho auria oyt, per estarlos cerca, &c.*
- Thomas Oliueres fol. 190. ibi, *Sens dir paraula a dit Riber, perque si lay agues dita, essent yo testimoni tant prop la auria oyda, o auria agut de parlar molt baix, &c.*
- Sebastia Valls fol. 191. ibi, *T no entengui, ni obi que dit Borrell agues rahons algunes ab dit Riber, &c.*
- Bertran Barri fol. 192. ibi, *Viu deuant de mi a Iuan Riber pages de present vila, al qual viu que Jaume Borrell canterer de la dita vila, pega un colp a cordada.*

cordadament, y sens parlarli paraula, mala, ni bona, perque es cert que si la agues parlat yo bo aguera oyt, perque estava tres passes de dit Ribet, ab un estoch, o daga, &c.

Andreu Talauero fol. 193. ibi, Y dit colp li pega dit Borrell acordadament, sens dirli paraula a dit Ribet, perque si la hagues dita es cert, yo la auria oyda, per estarlos a quatre, o cinch passes, com despres que li ague pegat fugint dit Borrell carrer amunt, lo obi murmurar, que determinadament no puch dir la que deya, &c.

Iuan Molner fol. 198. ibi, Y dit colp pega dit Borrell a dit Ribet acordada, y proditoriament, sens dirli paraula, que yo los estava a quatre, o cinch passes, y si la hagues dit yo bo auria oyt.

Iuan Morell fol. 199. ibi, Proditoriament, y sens dirli paraula alguna, &c. & iterum ibi, y escert que dit Borrell pega dit colp a dit Ribet del modo tinch dit, y sens dirli paraula, perque a auerli dit cosa, estantli yo testimoni al costat dret, es cert la aguera oyda, &c.

Marti Miquelo fol. 200. ibi, Y lo dit colp li pega dit Borrell sens dirli paraula alguna a dit Ribet, perque a auerlay dita, es cert yo la auria oyda, perque li estava a tres, o quatre passes, y axi lo dit cas fonch acordat, sens preceir paraules, ni rabons, &c.

Iuan Molner fol. 203. ibi, Y no senti quant dit Borrell pega a dit Ribet li digues paraula alguna, ans si la agues dita la auria oyda yo testimoni per lo que estava a tres passes de dit Ribet quant dit Borrell li pega, &c.

Y axi de les circumstancias dalt referides plenissimament comprouades ab les deposicions de dits testimonis resta concloentissimament prouat q̄ lo cas de dit homicidi succehi en aquesta forma, q̄ estat lo dit Jaume Borrell assentat en los pedrisos de la casa de la vila veu passar a Iuan Ribet, q̄ sen entraua en lo carrer de Minguilla, y encontinent dit Jaume Borrell se alça, y anant a la saga de dit Ribet ab la daga nua, y tirada en la ma, quat fonch jut de dit Ribet, per part de tras alçant dit Borrell la ma dreta per sobre lo musclo de dit Ribet, sens dir paraula alguna, de reuedona vna punyalada a dit Ribet sobre la mamella esquerra de la qual mori encontinent.

Y que sia aquesta la real veritat del fet consta ab la mateixa deposicio de dit Jaume Borrell, lo qual si be en la primera deposicio, que es fol. 196. a tots los interrogatoris respougue: *Iglefia me llamo*, pero en la segona, que es fol. 197. confessa lo delict, dient en aquesta forma.

Passant per lo carrer que discorre de la plaça dels albers a la plaça major en lo carrer dit den Minguella, veent yo reo desant, passar a Iuan Ribet, mogut de alguna colera, per alguns interessos auiam tiugut per algun temps, anant men yo reo deposant enues ell, a la que fuy a vna passa prop dell se gira dit Iuan Ribet enues mi, y vista yo la bona ocasto de venjar me de mes injurias li digui ab colera: A en de bona lieatjes, y a penes me agueren exides les paraules de la boca, tenint yo la daga tirada, no dupti de pegarli un colp ab dita daga en los pits sobre la mamella esquerra, y al que be entes es mort del dit colp, y fet dit cas me post a fugir enues la Iglefia. Et iterum interrogatus quina passio, o colera li pogue mouer a perpetrar dit cas dixit, interessos de honra. Et iterum interrogatus, &c. dixit, que ninguna persona del mon lo ha induit a matar dit Ribet, sino mogut de vna passio honrada, &c. Et iterum interrogatus, &c. dixit, que apres de auerlo injuriat lo dit Iuan Ribet en coses de honra may pus li auia feta amistat, no mostrantli bona cara, mis donauen bon jorn ni bona ni, &c.

De tot lo qual consta clarissimament, que en dit homicidi se troben dues qualitats bastants, y sufficients pera fer perdre la immunitat. La primera es del animo deliberat, y premeditat, y la segona de prodicio. La qualitat del animo deliberat, y premeditat

premeditatus resta prouada ab les següents conjectures.

Primo, perque segons resulta de la mateixa deposició de dit Jaume Borrell, ell estava agrauat de dit Iuan Ribes per coses de honra, la qual causa en les deffentes per part de dit Jaume Borrell donadas dauant dels arbitres, fonch declarada per ço que dit Borrell pretenia que algun any auia que dit Iuan Ribes besa a Magdalena Bosquet, neboda de dit Borrell, ballant ab ella en lo ball, y axi tenint dit Borrell ya de dit temps atras agrauat de dit Ribes, se presum que tenia ab el enemistat capital, y que feu dit delict per venjança, com confessa lo mateix Borrell en dita deposició, y axi no pogue esser sens animo deliberat, y premeditatus, *ut probatur per ea que tradit Meno. de arbitrar. centur. 4. casu 361. n. 22. & n. 49. Mascard. concl. 98. num. 1. Bouad. lib. 2. c. 14. num. 36. in fi.*

Secundo, perque consta que dit Jaume Borrell anaua seguint a dit Iuan Ribes a la faga, portant dit Jaume Borrell ya la daga nua en la ma, lo que es eident senyal de animo premeditatus, y deliberatus, *ex his que dicit Meno. d. casu 361. num. 43. & Mascard. d. concl. 98. num. 25.*

Tertio, perque dit animo deliberatus se infereix de la dita deposició de dit Borrell en aquelles paraules *ibi mogut de alguna colera per alguns interessos auiam tingut per algun temps, & ibi vista yo la bona occasio de venjar me de mes injurias, &c.* les quals paraules denoten a la clara que dit Jaume Borrell mogut de dits interessos, auia molt temps anaua tras de venjar se, y que vent la occasio, la executa, y axi constant aço per propia confessio del reo sumus in claris, nec locus est coniecturis cum nulla sit maior probatio, quam propria oris confessio, *vulgat. iurib.*

La qualitat de la prodition se proua ab dos circumstancies. La primera es per ço que dit Jaume Borrell dona la punyalada a dit Ribes, venintli dit Borrell per part de tras, *Blanc. in l. fin. num. 188. & num. 234. ff. de questio. Meno. d. c. 14. num. 35.*

La segona, perque dit Jaume Borrell sobrecalca a dit Ribes, y sens tenir aquell temps de guardar se, ni desuiar se del colp, y ab superxeria, y ventaja li dona la punyalada, lo que es manifesta prodition, *ut not. Bouad. d. c. 14. num. 36. & 37. ubi plures refert.*

Y axi essent dit homicidi comes ab dites qualitats de animo deliberatus, y prodition, cert es que dit Jaume Borrell no pot, ni deu gofar de la immunitat Ecclesiastica, com proua llargament *Bouad. d. c. 14. num. 35. 36. & 37. latius nobis. à Peguer. decis. 54. per tot. & plures fuit ita per Regium Cancellarium decisum.*

Per part de Jaume Borrell se ha pretes, y preten que dit homicidi no fonch premeditatus, deliberatus, y prodition, sino casual, y causat de vna rixa, que poch abàs que succeís lo cas, diu que ringueren Bernat Borrell, y dit Jaume Borrell, son germa, ab Marti Borrell, son honcle, y sogre de dit Iuan Ribes, y ab Iuan Colomes, y pera daço per part de dit Borrell se han deduit dues coses principalment.

La primera es, que poch abàs de succeís lo cas, dits germans Borrells tingueren dita rixa ab dits Iuan Colomes, y Marti Borrell, en presencia del Batlle, sobre certa empara era estada escansallada, y dit Bernat Borrell auia de donar certs diners a dit Colomes, y que en aquesta occasio dit Jaume Borrell digue a dit son honcle que ell no auia fet be lo que auia fet, ni era home de be ell, ni los que entrauen en sa casa, y se li eren acostats, dientho per la occasio del casament auia fet de sa filla ab dit Iuan Ribes. Sobre lo qual han depositat los testimonis següents.

Bernat Minguella	fol. 44	March Colom	fol. 65.
Bernat Copons	fol. 49.	Iuan Ribes	fol. 62.
Iuan Ricart	fol. 52.	Saluador Colom	fol. 65.
Bernat Colom	fol. 55.	Iuan Colom	fol. 70

Y si be es veritat, que dits testimonis depositan de la dita rixa, y de les paraules q̄ dit Jaume

Iaume Borrell digue al dit Marti Borrell, pero la intencio, y si ab que les digue nou deposen, uno ex proprio iudicio, y per conseguent no fan proua alguna, *quia ad hoc ut testes probent necesse est, ut de veritate facti per sensum corporeum deponant Farina. opposit. cont. dit. testi. que est. 68. num. 32. 62. & 63.* y abans se auria de dir, que dites paraules se digueren per lo que dit Marti Borrell feya la part de Iuan Colomes, essent dit Bernat Borrell son nebot, que no per altra causa, y raho, perque la materia subiecta de dita rixa era la ampara, y axi dites paraules se deuen entendre iuxta materiam subiectam, *ad nota per Grama. conf. ciui. 39. num. 24. Monticel. rubr. testi. in dicta qual. interpreten. fol. 432. col. 1. v. et si. penult. & fin. quos refert & sequitur Farina. d. que est. 68. num. 57.*

La altra y segona es, que en la ocaſio de dita rixa lo dit Iuan Riber estaua en los perxes de la vila, lluny del lloch de la questio mes de trenta passes, y volent anar al lloch de la rixa lo diuertiren noy anas, Balthasar Riber son oncle, y Bernat Colom, sobre lo qual deposan

Bernat Colom fol. 56.

Iuan Riber fol. 62.

March Colom fol. 60.

Iuan Colom fol. 70.

A les deposicions de estos testimonis nos pot donar fe ni credit algu perque son deutes molt acostats de dit Borrell, Perço que lo dit Bernat Colom es honcle de la muller de dit Bernat Borrell, germa de dit Iaume com deposan Matia Marti fol. 207. Iuan Balle fol. 214. y Matia Salbana fol. 215. sobre lo article 19. dels donats deuant dels arbitres per la Cort secular, y los dits March Colom y Iuan Colom son nebors de dit Bernat Colom, y lo dit Iuan Riber es cunyat de dit Bernat Borrell, com deposan los matexos Matia Marti, Iuan Balle, y Matia Salbana sobre lo 21 de dits articles, y axi com a testimonis parents, y affectats no sels pot donar fe ni credit.

Quant mes que las deposicions de dits testimonis restan conuensudes per la deposicio de Pau Capons fol. 201. lo qual diu expressament que en la rixa no si mescla Iaume Borrell, ni se mogue del pedris hont estaue assentat, y tambe en dites rahons no hi era Iuan Riber, ala qual deposicio de Pau Pons se ha deſtar, perço que la persona de aquell fonch abonada per dit Iaume Borrell y per la Cort Ecclesiastica, perque en lo memorial que per llur part se dona del testimonis que entenian ministrar entre altres, era dit Pau Pons, com consta en dit memorial, que es fol. 225. lo qual apres no ministraren, perque no volgue dir lo que ells volian.

Y quant fos veritat lo que dits testimonis deposen qualseuol consideracio que de les deposicions de aquells se pogues collegir resta enruada, y del tot elidida, axi perque dita pretesa rixa entre los dits Marti Borrell, y germans Borrells estaua ya del tot sedada y mitigada bon rato auia: y per conseguent entraria ya la doctrina de Meno. Mascar. Boruad. y Peguera en los llochs dalt citats, maiorment no essent se dit Iuan Riber de ninguna manera trobat en dita pretesa rixa: Com tambe perque dit Iaume Borrell en sa deposicio diu y confessa que la causa perque mata a dit Riber fonch per los interessos de honra, que de temps atras corrian entre ells, y axi especificant dit reo mateix la causa de dit homicidi, nos pot dir que fos la dita rixa, sino la especificada per dit reo: que es la de temps atras, segons la qual dit homicidi es acordat y proditori, y com a tal no gaudeix de immunitat.

Y encara q̄ en la present causa de contencio per part de dit Iaume Borrell se han ministrats alguns testimonis en sa defensio, empero es cert que de aquells no resulta proua alguna de consideracio que per raho della se puga dir que resta disminuyda, la resultant dels dits testimonis de ofensa, antes be se han de aduertir les cofes següents.

Primo, que no obstant que dit Iaume Borrell agues tinguts tants dies pera donar

nar los articles y ministrar testimonis, no presentà dits articles fins a tres del corrent mes de Serembre. Y axi fis dies tantolament abans de espirar lo temps de la contencio, lo que fench ab cautela particular, perque per part del procurador fiscal nos pugues prouar lo contrari del que dit Jaume Borrell auia procurat de prouar.

Secundo, que no volgue rebre los testimonis en la present ciutat, sino que demana lletres compulsories pera prouar los articles extra urbem, ab penlament que anantse aquells a prouar fora, era menester tot lo temps que sobraua, y que quant lo notari tornaria ab les deposicions dels testimonis ja lo termini seria passat, y per part del procurador fiscal nos poria prouar cosa alguna en obiecte de dits deposicions.

Tertio, que la major part dels dits testimonis foren rebuts en la vila de Tarrega essent com son naturals y habitants de la vila de Verdu: demanera que pera fer lurs deposicions anaren desde Verdu fins a Tarraga, a fi que en dita vila de Tarrega deposirian mes al gust y voluntat de Bernat Borrell qui ministrava y subornava aquells, perque en Verdu no podian dir lo que dit Borrell volia, perque en aquella vila es publich y notori que no admet contradicció, que lo homicidi de dit Iuan Riber fench acordat y proditori.

Quarto, se ha de aduertir que lo primer de dits testimonis ministrats en dita vila de Tarrega es Matia Minguella, lo qual es germa de Bernat Minguella, com confessa dit Matia sobre lo interrogatori quint, dels donats per la part instant, y tots dos son cufins de la muller de dit Bernat Borrell, com confessa lo mateix Matia sobre lo primer de dits interrogatoris, è la deposicio de dit Matia Minguella fench exigida y rebuda a fi de que concordas ab la deposicio de dit Bernat Minguella son germa ques llig en fol. 44. pero dels merits del proces se veu clarament que axi la vna deposicio com la altra son falsas. *Primo, perque dits testimonis volen vnir lo acte de la mort de dit Iuan Riber, ab lo acte de la rixa que dits germans Borrells tingueren ab Iuan Colomes, y ab Marti Borrell, constant en proces lo vn acte fench molt separat del altre, perque auia ja vn quart que dita rixa era apassada, y mitg quart que Bernat Borrell sen era anat a tenir lo arrest en lo castell, com ho testifican Matia Marti fol. 206. Pere Manch, fol. 212. y Antoni Iuan Iosa fol. 212. sobre lo article 14. Secundo, perque diuen dits dos testimonis que quant dit Jaume Borrell dona la punyalada a dit Iuan Riber, li digue a altes veus que tots quants eran, no eran res de bo, y dels merits del proces consta clarament per les deposicions dels deu testimonis dalt especificats, que quant dit Borrell mata a dit Riber no li digue paraula alguna, perque si la agues dita ells la auian sentida per estarli prop, a dues y a tres, y a quatre passes: quant y mes que en cas que dit Jaume Borrell agues dit algunes paraules a dit Riber, no serian les que referexen dits germans Minguelles, sino les que refereix lo mateix Jaume Borrell en la deposicio fol. 197. que diu li digue a en deshonrra linatges, que les altres referides per dits germans Minguelles, no se digueren a Iuan Riber, sino a dit Marti Borrell molt abas no succeys dita mort, com resulta de molts testimonis ministrats per lo mateix Borrell deuant dels arbitres, y del que per sa part es estat articulat en lo article primer dels donats en la present causa de contencio, de hont se veu la falsedat de dits germans Minguelles, que per confondre lo dir acte de la rixa ab lo de la mort, les paraules que dit Jaume Borrell digue a dit Marti Borrell en lo acte de la rixa les atribuexen que les digue a dit Iuan Riber en lo acte de la mort. Y axi es cert que dits germans Minguellas han depositat falsament moguts del amor y parentiu que tenen ab dit Borrell.*

Quinto, se ha de aduertir que lo segon de dits testimonis ministrats en dita vila de

de Tarrega, es Ramon Vidal de la faldedat, del qual consta manifestament de sa mateixa deposicio, perque diu que estant questionant se Bernat Borrell y Marti Borrell, y Juan Colomes, en lo empedrat del arrenal de Verdú senti que Jaume Borrell digue que no ni auia cap de bo, de res de sa casa, y girant se veu com dit Jaume Borrell fugia y senti en continent com lo nafrat ques deya Juan Riber cridaua confessio, de manera que dit Ramon Vidal vol fer axi mateix vn acte cõtinuatiu lo de la rixa ab lo de la mort, y que les dites paraules que no ni auia cap de bo, se digueren a dit Juan Riber, constant lo contrari que antes se se digueren a dit Marti Borrell, y que en aqueixa ocasiõ nos trobaue allí dit Juan Riber, y resulta de la mateixa deposicio de dit Vidal lo qual sobre lo article quart, y sobre lo interrogatori terc diu, que en dita ocasiõ dit Juan Riber era en los perxes de la vila, y sobre lo interrogatori quart diu, que del del lloch hont era dit Juan Riber al lloch hont se tenia dita rixa hi auia sinquãta passes poch mes o manco, y axi auenthi tant discurs de lloch, ni dites paraules se podian dir a dit Juan Riber, ni tampoch pegarli en continent la punyalada, com diu dit Vidal, y com diu també dit Bernat Minguella fol. 43. super art. 16. que depofant en aqueixa conformitat diu que en continent que ague dites les sobredites paraules fent y dient juntament pega vna punyalada, &c. Y de que axi dit Ramon Vidal com dits germans Minguelles confonguen lo dit acte de la rixa, ab lo de la mort, consta clarament perque dit Bernat Minguella, y dit Ramon Vidal tots diuen que en aqueixa ocasiõ si trobaue lo Balle, y dels merits dels proces consta que lo Balle tant solament se troba en la rixa que tingueren dits Borrells ab dit Marti Borrell, y que arrestà al dit Bernat, pero no en lo cas de la mort, y se proua aço ab vna raho molt clara, perque es cert que si dit Balle se fos trobat aqui en la ocasiõ de la mort, auria procurat mes en capturar a dit Jaume Borrell per la mort auia perpetrada, que no arrestar a dit Bernat Borrell per la rixa.

Sexto, se ha de aduertir que vltra dits testimonis, ha també ministrats a Bertran Barri, Jaume Gauarro, y Marti Miquelo, los quals son dels deu testimonis que han depofat de veritate facti en la Cort secular, y aquestos tres, çoes, lo dit Bertran Barri apres de auer se fet declarar per lo notari que cosa es homicidi proditori y acordat, diu que està y persevera ab la primera deposicio te feta, y lo dit Jaume Gauarro diu, que ha oyr dir a dit Bertran Barri que lo colp que Jaume Borrell auia pegat a dit Juan Riber ley auia pegat que casi tenia los peus junt dell, y lo dit Marti Miquelo axi mateix diu, que està y persevera en sa primera deposicio, de manera que de aquestos mateixos tres testimonis resulta clara y notoria la prodicio de dit cas, perque ells la depofan expressament, y auentlos dit Borrell ministrat es vist lloar y aprouarlos de manera que no pot cõtrauencir a llurs deposicions *l. si quis testibus. C. de testib. cap. 3. vers. Si quis. 4. q. 3. late Farina. de testi. q. 62. num. 211.*

Septimo & vltimo se ha de aduertir que dels altres testimonis vltimament ministrats a mes de que casi tots son parents de dits Borrells, com consta de llurs deposicions, no resulta cosa alguna de consideracio. Y axi se ha de dir que ha de ser declarat que lo dit Jaume Borrell no podra gaudir de la immunitat Ecclesiastica per ell allegada, & ita censeo saluo semper, &c.

Vincentius Hortolà.

SECUNDVM RESPONSVM
CONTRA IACOBVM BORRELL,
 in causa immunitatis Ecclesie per eum
 allegatæ.

SANCTISSIMA TRINITAS,
& Maria sint Mibi lux & via.

Qvod mihi relatum est, pro parte Iacobi Borrell alle-
 gari, testes in curia seculari deponentes de homicidio
 per eum appensate, & proditorie perpetrato in perso-
 nam Ioannis Riber fidem non facere, ex eo quod nō
 deposuerint integrum factum, dictum homicidium
 præcedens, scilicet rixam habitam inter dictum Iaco-
 bũ Borrell, & Bernardum Borrell eius fratrem ex vna
 parte, & Ioannem Colomes, & Martinum Borrell ex
 altera, est nullius prorsus cōsiderationis. Etenim prædicta rixa non fuit vno
 & eodem tempore, & vnus & idem actus continuatus cum dicto homici-
 dio, nec in dicta rixa fuit reperiens dictus Ioannes Riber, imo de actu rixæ, &
 post ipsam sedatam vsq. ad actũ homicidij interuenit spatium vnus quartæ
 partis horæ vt deponunt Marias Marti fol. 206. Petrus Marc fol. 212. & An-
 tonius Ioānes Iosa fol. 212 super 14. articulo ex oblatis pro parte curiæ se-
 cularis coram arbitris, & sic poterat esse, quod dicti testes vidissent actũ ho-
 micidij, & de ipso deponerent, & non vidissent actum rixæ præcedentẽ, &
 sic de illo non deponerent, & ita potius iudicandũ est cũ in viam iuris que-
 libet præsumptio sit sumenda ad sustinendum dicta testium, *vulgat. verb.*

Præterea etiam vbi dicti testes actũ rixæ vidissent non tenebantur de illo
 non interrogati testificare, cum esset actus omnino separatus, & distinctus
 ab actũ homicidij, nam in dicto actu rixæ nō intercessit dictus Ioannes Ri-
 ber, imo distabat à loco illius per spatium quinquaginta passuum parũ plus
 vel minus vt testatur Raymundus Vidal testis pro parte dicti Borrell mini-
 stratus in hac contentions causa interrogatus super quarto interrogatorio
 ex oblatis per partem instantem, nec constat nec constare potest, quod di-
 ctus Riber ad locum rixæ ipsa durante accesserit, nec in ea se immiscuerit,
 verbis, vel facto, nam iuxta Bernardum Colom, Marcus Colõ, Ioannes Ri-
 ber, & Ioannes Colom deponant, quod dictus Ioannes Riber occisus ha-
 buit notitiã dictæ rixæ, & voluit accedere ad eam, illũq. detinuit dictus Ber-
 nardus Colõ, & effecit vt recederet, tamen, vltra quod dicti testes sunt om-
 nino suspecti, cum sint summa cōsanguinitate coniuncti cũ dicto Borrell,

toto iuris nostri corpore similis prohibitiue non reperiatur
Constitutiones; Tum etiam vtrum illa disponat genericè,
ita vt interdicta sit etiam Domino nostro Regi in terris, &
dominijs suis dictorum nouorum Officialium creatio, an
verò dumtaxat restricta sit ad Prælatos, Barones, Milites,
& alios in d. Constitut. expressè nominatos; quæ dubia licet
nostras Mieres attingat super d. Consti. nu. 4. & 12. colla. 10. par.
2. fol. 44. & ea indecisa, & confusa relinquat. Nihilominus
tamen, quia eorum resolutio non videtur esse præsentis iu-
diciij, eam consultò omittimus, offerentes nos (si fuerit de-
super licentia concessa) pro viribus resolutiue, & iuridicè
forlan defendere dicta Proemij enunciatiua verba minus
esse vera, & Dominum nostrum Regem sub dicta nouorū
Officialium creatione non comprehendendi.

Et hæc semper melius sentientis iudicio subponuntur

Hortola.

Puigferrer.